

П'янківська Людмила Володимирівна,
кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник
ДНДІ МВС України, м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-9086-271X
Бойко-Бузиль Юлія Юріївна,
доктор психологічних наук, доцент, заступник завідувача
науково-дослідної лабораторії ДНДІ МВС України, м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-1715-4327

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПРАЦІВНИКАМ ПОЛІЦІЇ ПІСЛЯ ЇХ ПЕРЕБУВАННЯ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

У статті висвітлено проблематику нормативно-правового забезпечення з надання психологічної допомоги. Проведено теоретичний аналіз сучасних підходів до розуміння поняття “психологічна допомога” та його сутності. Окреслено бачення щодо нормативного підґрунтя з надання психологічної допомоги працівникам поліції. Констатовано, що досі не існує єдиного правового визначення поняття “психологічна допомога”, яке є досить необхідним у сучасних реаліях війни та у післявоєнний період, що створює прогалини у законотворенні.

Ключові слова: психологічне здоров'я, психологічна допомога, реабілітація, екстремальна ситуація, стрес, працівники поліції.

Війна в країні, динамічні соціально-економічні та політичні зміни, інтенсивність впливу інформаційно-комунікативних потоків, перехід до нових реалій життя висувають перед людиною все нові і нові виклики. Водночас безпосередня участь у бойових діях, охороні громадського порядку в умовах воєнного стану й специфічність професійної діяльності впливають на фізичний та психоемоційний стани працівників поліції, викликають постійну напруженість, що провокує розвиток гострого стресового розладу, синдрому “емоційного вигорання”, посттравматичних стресових розладів та інші деструктивні зміни у поведінці, що, як наслідок, призводить до погіршення психологічного здоров'я.

Також слід наголосити, що особливу групу, яка вимагає підвищеної уваги у плані психологічного супроводу професійної діяльності поліцейських, складають працівники, що брали й беруть участь у бойових діях, застосовують зброю та спеціальні засоби задля припинення правопорушень, а також особи, що були свідками загибелі чи травмування колег або громадян. Численні дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців засвідчують наявність у працівників поліції ознак психосоматичних захворювань, порушень адаптації, низки деструктивних психічних станів, що вимагають обов'язкового втручання фахівців задля надання психологічної допомоги. Тож усе це обумовлює актуальність проблематики з

позиції психології та права й потребує розробки необхідної нормативно-правової бази й відповідної системи заходів, спрямованих на підтримання необхідного рівня психологічного здоров'я працівників поліції.

Важливим чинником подолання фахівцями правоохоронних органів впливу екстремальних ситуацій є психологічна допомога. З 2014 року сучасна психологічна наука у нашій державі зробила суттєвий крок у напрямі надання психологічної допомоги. Водночас наявні проблеми щодо нормативного забезпечення й урегулювання, а також особливостей надання допомоги як громадянам, так і працівникам силових структур у період ведення воєнних дій. Тому метою статті є дослідження низки проблемних питань нормативно-правового забезпечення з надання психологічної допомоги працівникам поліції після їх перебування в екстремальних ситуаціях.

Аналіз досліджень і публікацій, засвідчує, що питанням надання психологічної допомоги опікується низка організацій: Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Міжнародне товариство з вивчення травматичного стресу (*ISTSS*), Національний інститут здоров'я і досконалості допомоги (*NICE*) тощо.

Серед науковців дослідженню питання надання психологічної допомоги, приділяли увагу Н. Агаєв, В. Барко, В. Зливков, Д. Калшед, Б. Колодзін, С. Луконська, С. Максименко, А. Карачевський, Т. Титаренко, Л. Царенко, О. Хмільяр, Т. Яценко, Дж. і Б. Уайнхолд та ін. У царині правоохоронних органів найвідомішими є праці Р. Гонсалеса, К. Джетеліна, Л. Гридковець, З. Кісарчук, Г. Католик, О. Кокуна, В. Лефтерова, Л. Міллера, Р. Молсберрі, О. Тімченка та ін. Ураховуючи дослідження науковців, а також задля глибшого розуміння проблематики життєстійкості працівників поліції доцільно проаналізувати наявні теоретичні бачення окресленого контексту.

У вітчизняній психологічній науці поняття “психологічна допомога” трактують як область практичного застосування психології, що спрямована на підвищення соціально-психологічної компетентності, на розширення психологічних можливостей людей, а також надання психологічної допомоги і психологічної підтримки як індивідуально, так і в групі [5].

У Європейській соціальній хартії право на здоров'я закріплене у основній статті, що зобов'язує європейські держави вживати будь-які заходи, що дозволяють людині досягти найкращого стану здоров'я, серед можливих (ст. 11) [3]. За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), здоров'я людини – це не тільки відсутність хвороб і фізичних дефектів, а стан повного фізичного, душевного та соціального благополуччя. Психічне здоров'я ВООЗ трактується як “...стан благополуччя, в якому людина здатна реалізувати власний потенціал, справлятися зі звичайними життєвими стресами, продуктивно і плідно працювати і мати можливості робити внесок у життя своєї спільноти” [1]. Головна мета ВООЗ полягає у сприянні забезпеченню охорони здоров'я населення усіх країн світу, а міжнародне співробітництво України з ВООЗ безпосередньо спрямоване на забезпечення конституційного права кожного громадянина України на охорону здоров'я, медичну допомогу й медичне страхування.

В Україні у 2000 році набув чинності Закон “Про психіатричну допомогу”, яким передбачено порядок надання психіатричної допомоги, експертизу психічного

стану, правового і соціального захисту особам, що страждають на психічні розлади [9]. У п'ятому розділі міжнародної класифікації хвороб (МКХ-10) чітко визначено перелік хвороб, що також можуть бути діагностовані й у працівників поліції після їх перебування в екстремальних ситуаціях [4]. Розлад психічного здоров'я порушує звичне життя та службову діяльність поліцейського й може потребувати не тільки психологічного, а й психіатричного втручання, що спрямоване на профілактику, діагностику, лікування та медико-соціальну реабілітацію психічно хворих осіб.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1057, психологічна допомога трактується як вид допомоги, що надається психологом особі чи групі осіб для відновлення необхідних якостей особистості, психологічного стану, покращення психічних процесів, поведінки, спілкування [7]. Цією постановою безпосередньо регламентується порядок психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, членів їх сімей та членів сімей загиблих (померлих) таких осіб [7].

У Законі України “Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я”, що введений у дію з 1 липня 2021 р., поняття “психологічна допомога в реабілітації” визначається як діяльність, спрямована на відновлення та підтримку функціонування особи у фізичній, емоційній, інтелектуальній, соціальній та духовній сферах із застосуванням методів психологічної та психотерапевтичної допомоги у формах психотерапії, психологічного консультування або першої психологічної допомоги. Цей вид допомоги надається безпосередньо клінічним психологом (психологом, психотерапевтом) у складі мультидисциплінарної реабілітаційної команди [10].

Також стаття 3 згаданого вище Закону визначає сферу його дії. Він регулює безпосередньо реабілітацію у сфері охорони здоров'я осіб з обмеженнями повсякденного функціонування та осіб, у яких діагностовано захворювання, травми, вроджені порушення або інші стани здоров'я, що можуть призвести до обмеження повсякденного функціонування або стійкого обмеження життєдіяльності. До цієї категорії осіб можуть входити і працівники поліції, що брали участь у бойових діях і зазнали травм, після перебування в екстремальних ситуаціях, що призвели до тяжких наслідків тощо [10].

Слід зазначити, що у сфері охорони здоров'я психологічна допомога розглядається загалом через сферу реабілітації особи. Саме постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1057 та Закон України “Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я” чітко визначають порядок надання психологічної допомоги постраждалим та особам з обмеженнями повсякденного функціонування чи зі стійкими обмеженнями життєдіяльності [7; 10].

Заслугує на увагу наказ Міністерства у справах ветеранів України від 15 липня 2020 р. № 141 “Про утворення міжвідомчої робочої групи з питань розробки та удосконалення нормативно-правової бази щодо психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та

Луганській областях”. До складу робочої групи увійшли представники Міністерства у справах ветеранів, Міністерства внутрішніх справ, Збройних Сил та Служби безпеки України [11].

Водночас більше десяти років у структурі Державної служби України з надзвичайних ситуацій функціонує психологічна служба. Згідно із постановою Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1052, ДСНС організовує та здійснює заходи з психологічного захисту населення у разі загрози виникнення і виникнення надзвичайних ситуацій [6].

Отже, як бачимо, на міжнародному та державному рівні визначено, що життя і здоров'я людини є найвищою цінністю держави й акцентовано увагу на збереженні психічного здоров'я громадян держави як значущого чинника зростання їх благополуччя, розширення перспектив для подальшого професійного й особистісного розвитку. Безперечно, охорона психічного здоров'я забезпечується шляхом вчасно отриманої громадянами, зокрема працівниками поліції, кваліфікованої психологічної допомоги.

Можна стверджувати, що наразі в нашій державі немає чіткого єдиного визначення поняття “психологічна допомога”, розуміння змісту цього виду психологічної роботи фахівця, а також відсутній загальнодержавний нормативний документ, який би регламентував правові та організаційні засади забезпечення громадян психологічною допомогою, виходячи з пріоритету прав і свобод людини і громадянина, хоча сьогодні проблема збереження психологічного і психічного здоров'я населення загострюється. У зв'язку з цим, у 2019 р. під керівництвом директора Інституту психології імені Г. С. Костюка, дійсного члена НАПН України, доктора психологічних наук, професора С. Максименка було створено робочу групу, яка займалася розробкою тексту проекту Закону України “Про надання психологічної допомоги населенню” [2]. Основні завдання робочої групи полягали у визначенні загальних положень закону, формулюванні базових принципів, видів і форм допомоги, основних термінів, конкретизації прав і обов'язків суб'єктів надання психологічної допомоги, регламентації особливостей діяльності з питань надання такої допомоги, визначенні органів самоврядування психологів та їх повноважень та ін. Під час опрацювання теоретичних засад проекту закону розробники виходили з розуміння того, що психологічне і психічне здоров'я є головними складовими душевного благополуччя особистості [2].

Психологічна допомога у проекті закону розглядається як професійна психологічна підтримка психологічного і психічного здоров'я людини з боку психолога, а також сприяння і всебічна підтримка особі, сім'ї або групі задля вирішення психологічних проблем, подолання кризової ситуації, сприяння соціальній адаптації, саморозвитку й самореалізації кожної особистості, української нації в цілому. Основними видами психологічної допомоги є: психологічна діагностика; психологічний тренінг; психологічне консультування; немедична психотерапія; психологічна реабілітація; психологічна корекція; психологічна профілактика; психологічне просвітництво; психологічна підтримка; психологічний супровід; психологічна експертиза. А принципами надання психологічної допомоги визнано: професіоналізм; науковість; конфіденційність; добровільність; доступність; адресність; комплексність; системність [2].

У воєнний час зростає потреба на отримання психологічної допомоги як серед населення, так і серед працівників правоохоронних органів. Також міжнародний досвід показує, що після припинення військових дій інтенсивно потребуватимуть психологічної допомоги, реадaptaції до нормального життя тисячі українців, особливо військових і правоохоронців, що стояли на захисті країни. Тому є гостра необхідність розроблення нормативного документа, який би регулював механізм надання психологічної допомоги.

Особливості організації і надання психологічної допомоги у системі Міністерства внутрішніх справ України регламентовані відомчими нормативними документами Національної поліції України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України.

Зокрема у Національній поліції України організація системи психологічного забезпечення реалізовується відповідно до чинного законодавства, а саме: Конституції України, законів “Про Національну поліцію”, “Про охорону праці”, “Про психіатричну допомогу”, положень “Про Міністерство внутрішніх справ України”, “Про Національну поліцію” тощо. Характеристику та порядок психологічного забезпечення, що охоплює й надання психологічної допомоги, нормативно урегульовано наказом МВС України від 6 лютого 2019 р. № 88 “Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських” [8]. Цим документом чітко встановлено, що вивчення та аналіз стану роботи з психологічного забезпечення в органах, підрозділах Національної поліції України покладено на структурний підрозділ з питань психологічного забезпечення центрального органу управління Національної поліції України, а у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання – на структурний підрозділ з питань психологічного забезпечення апарату Міністерства внутрішніх справ України [8].

Визначено й прописано випадки, у разі яких керівники органів поліції та закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання зобов'язані обов'язково повідомляти протягом доби засобами зв'язку й письмово психологів задля надання психологічної допомоги поліцейським, курсантам (слухачам), працівникам поліції. До таких випадків віднесено:

- перебування в екстремальних ситуаціях, у тому числі й тих, що пов'язані із загибеллю, пораненням, травмуванням людей;
- використання безпосередньо працівником (курсантом, слухачем) вогнепальної зброї чи застосування проти нього вогнепальної зброї;
- перебування у заручниках чи ведення переговорів зі злочинцями щодо звільнення захоплених ними заручників;
- істотні труднощі адаптації або прояви дезадаптації, деструктивної, залежної поведінки, наявні висловлювання наміру покінчити життя самогубством або спроби самогубства [8].

Отже, у документі чітко окреслені випадки обов'язкового надання психологічної допомоги працівникам поліції (курсантам чи слухачам).

Відповідно до цього наказу психологічна допомога є складовою базового завдання системи психологічного забезпечення – психопрофілактичної роботи щодо об'єктів системи психологічного забезпечення, а у III розділі документа психопрофілактична робота розглядається як відповідний напрям системи психологічного забезпечення. Він являє собою комплекс організаційних, психологічних, просвітницьких, психопрофілактичних заходів, що проводяться задля підтримки оптимальної працездатності працівників поліції, курсантів та слухачів, поліцейських закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, зведення до мінімуму впливу на них несприятливих чинників службової діяльності, збереження їх психологічного та фізичного здоров'я [8].

У IV розділі зазначеного наказу психологічна допомога та її певні види розглядаються як окремі підфункції психопрофілактичної роботи, а саме:

- надання психологічної допомоги поліцейським після їх перебування в екстремальних ситуаціях, що безпосередньо пов'язані із виконанням службових завдань, застосуванням вогнепальної зброї, отриманням значних психогенних навантажень та з метою відновлення і нормалізації функціональних станів, недопущення проявів адиктивної поведінки;

- надання кризової психологічної допомоги працівникам поліції, що постраждали внаслідок злочинів, терористичних актів й, за потреби, забезпечувати психологічну підтримку членів їх сімей;

- проведення індивідуального психологічного консультування працівників поліції та членів їх сімей (за згодою) під час розв'язання їх психологічних проблем;

- здійснення психологічної корекції, що спрямована на нівелювання негативних психологічних, емоційних станів та задля підвищення адаптивного потенціалу поліцейських, підтримки психологічного здоров'я;

- здійснення групових форм і методів психопрофілактичної роботи з працівниками поліції, у тому числі й актуальних тематичних тренінгів;

- у межах компетенції здійснення психологічної реабілітації працівників поліції для відновлення їх функціонального стану [8].

Задля сприяння організації та безпосередньому проведенню психологічної реабілітації працівників поліції, що перебували в екстремальних ситуаціях, як виду психологічної допомоги, комплексно застосовується низка цільових психодіагностичних досліджень та експрес-діагностичних вивчень, консультувань, заходів психокорекції.

Інший напрям – підтримка та оптимізація соціально-психологічного клімату в колективах, який передбачає надання психологічної допомоги, здійснення індивідуальних та групових психологічних заходів щодо оптимізації соціально-психологічного клімату в колективах, спрямованих на підвищення ефективності професійної діяльності [8].

У межах такого напрямку системи психологічного забезпечення як психологічне супроводження службової діяльності працівників поліції, у тому числі в ході проведення ними оперативних заходів та слідчих дій, також передбачене психологічне супроводження екстремальних службових ситуацій, надання невідкладної психологічної допомоги.

У наказі VI розділ присвячений безпосередньо особливостям організації роботи з поліцейськими (у тому числі і закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання), курсантами (слухачами), що потребують надання психологічної підтримки і допомоги задля своєчасного усунення у них проблем психологічного походження, швидкого відновлення функціонального стану й збереження їх життя та здоров'я. Працівників поліції, що потребують психологічної допомоги, у тому числі й після перебування в екстремальних ситуаціях, включають до групи психологічної підтримки та допомоги. Ця група утворюється з осіб, що потребують першочергової психологічної допомоги через специфічний вплив на них стресових чинників професійної діяльності й для диференціації необхідних дієвих психологічних заходів [8].

Основними підставами для включення поліцейських до групи психологічної підтримки та допомоги, після їх перебування в екстремальних умовах, слід віднести:

1) наявність ознак гострої стресової реакції під час або після виконання працівником службових завдань в екстремальних ситуаціях;

2) виявлення за результатами психодіагностичного вивчення ознак посттравматичного стресового розладу внаслідок:

– застосування вогнепальної зброї особою або застосування вогнепальної зброї проти неї;

– безпосереднього перебування в екстремальних ситуаціях, що пов'язані із загибеллю, пораненням або травмуванням колег чи громадян;

– перебування у заручниках або після ведення переговорів зі злочинцями щодо визволення заручників;

– перенесення інших психотравмуючих ситуацій, що пов'язані зі службовою діяльністю чи певними життєвими обставинами;

3) установлення за результатами додаткового психодіагностичного вивчення негативного психоемоційного стану, зокрема:

– істотне зниження ефективності виконання професійної діяльності на фоні значного погіршення стану здоров'я, постійних скарг на хронічну втому, погіршене самопочуття;

– поведінкові зміни, мінливість настрою, підвищена емоційна збудливість, прояви агресивності, дратівливості, гострі реакції на звичайні подразники буденного життя або навпаки прояви апатії, відособленості, крайній ступінь емоційної холодності;

– прояви конфліктності, надмірної екзальтованості, порушення загальноприйнятих норм поведінки соціального середовища;

– адиктивна поведінка (надмірне вживання алкоголю, тютюну, трудоголізм, ігрова залежність, випадки вживання психоактивних речовин тощо);

– деструктивна поведінка, висловлювання намірів покінчити життя самогубством, пресуїцидальна поведінка;

4) дезадаптація до умов службової діяльності;

5) рекомендації лікаря-психіатра за результатами проведення обов'язкового періодичного (позачергового) психіатричного медичного огляду [8].

Для прийняття рішення психологом щодо включення працівника до групи психологічної підтримки та допомоги необхідними є: зазначені підстави, результати

поглибленого психологічного вивчення та проведена бесіда, а також обов'язкова добровільна письмова згода поліцейського на проведення з ним відповідних психокорекційних заходів. У разі зарахування працівника поліції до такої групи, фахівцем структурного підрозділу з питань психологічного забезпечення проводиться планова робота в індивідуальній або груповій формі. Інформація про усі результати проведеної психологічної роботи з поліцейським заноситься психологом у карту психологічного супроводження працівника. Термін перебування поліцейського у групі психологічної підтримки та допомоги безпосередньо визначається психологом й залежить від загального психоемоційного стану особи, результатів психокорекції. При відсутності позитивних змін у психоемоційному стані працівника поліції протягом року після проведеної роботи психологом складається довідка про результати надання психологічної підтримки та допомоги, що затверджується керівником підрозділу психологічного забезпечення, й направляється для інформування до закладу охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ, на обслуговуванні якого перебуває працівник поліції, для проходження ним позачергового психіатричного профілактичного огляду [8].

Таким чином, цим наказом психологічна допомога за своїм змістом постає як складова психопрофілактичної роботи щодо об'єктів системи психологічного забезпечення поліцейських (курсантів, слухачів) Національної поліції України.

Проведений аналіз сучасного стану нормативно-правового забезпечення психологічної допомоги громадянам, зокрема працівникам поліції після їх перебування в екстремальних ситуаціях дозволяє зробити висновки з досліджуваного питання:

1. У нашій країні зростає актуальність проблематики щодо надання психологічної допомоги громадянам та демонструє складність і багатогранність цього явища, яке розглядається на психологічному, юридичному, соціальному, медичному рівнях у суспільстві.

2. На загальнодержавному рівні не існує єдиного правового визначення поняття “психологічна допомога”, розуміння змісту цього виду психологічної роботи фахівця, а також відсутній нормативний документ, який би регламентував правові та організаційні засади забезпечення громадян психологічною допомогою, виходячи з пріоритету прав і свобод людини і громадянина. Установлено нерозмежованість змісту понять “психологічна допомога”, “психологічна реабілітація”, “психопрофілактика”, що слугує причиною відсутності чіткої диференціації. Переважно психологічну допомогу розглядають як складову психологічної реабілітації чи психопрофілактики, що спричинює розмивання меж професійної діяльності психолога.

3. Психологічна допомога виступає складовою базового завдання та відповідного напрямку системи психологічного забезпечення, постає як складова психопрофілактичної роботи щодо об'єктів системи психологічного забезпечення поліцейських (курсантів, слухачів) Національної поліції України. Виокремлено випадки, у яких обов'язково є необхідним надання психологічної допомоги цим особам, але, вважаємо, що вони потребують розширення та доповнення, враховуючи ведення військових дій у країні. Описано функції психопрофілактичної роботи й особливості організації роботи з поліцейськими, що потребують надання психологічної підтримки і допомоги. Конкретизовано підстави для включення поліцейських до групи психологічної підтримки та допомоги після їх перебування в екстремальних умовах. Водночас немає чіткого визначення поняття “психологічна допомога”.

Питання нормативно-правового забезпечення надання психологічної допомоги потребують більш ґрунтовної розробки та удосконалення як на рівні держави, так і на рівні Національної поліції України, що дозволить у майбутньому вирішити

коло суспільних питань та особистих інтересів поліцейського й сприятиме збереженню його психічного та психологічного здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ). URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2612-who> (дата звернення: 21.03.2022).
2. Барко В.І. Психологічно-правові засади розроблення проекту Закону України “Про надання психологічної допомоги населенню”. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2019. 1(1). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2019-1-1-1-6> (дата звернення: 21.03.2022).
3. Європейська соціальна хартія (переглянута). Хартію ратифіковано із заявами Законом № 137-V від 14 вересня 2006 року, ВВР, 2006, N 43, ст. 418. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (дата звернення: 21.03.2022).
4. МКХ-10-АМ. Міжнародна статистична класифікація хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я. Десятий перегляд. Австралійська модифікація. 1 липня 2017 р. URL: https://nszu.gov.ua/storage/files/Klasyfikator_xvorb_ta_sporidnenuh_problem_oxorony_zdorovya_NK_0252019.pdf (дата звернення: 20.03.2022).
5. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи: навч. посібник. Т. 3. Київ, 2018. 236 с.
6. Про затвердження Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій: постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1052. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.03.2022).
7. Про затвердження Порядку проведення психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, членів їх сімей та членів сімей загиблих (померлих) таких осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1057. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.03.2022).
8. Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із спеціальними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських: наказ МВС України від 6 лютого 2019 р. № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text> (дата звернення: 21.03.2022).
9. Про психіатричну допомогу: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2000. № 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text> (дата звернення: 21.03.2022).
10. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2021. № 8. Ст. 59. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text> (дата звернення: 21.03.2022).
11. Про утворення міжвідомчої робочої групи з питань розробки та удосконалення нормативно-правової бази щодо психологічної реабілітації постраждалих учасників Революції гідності, учасників антитерористичної операції та осіб, які здійснювали заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях: наказ Міністерства у справах ветеранів України від 15 липня 2020 р. № 141. URL: <https://mva.gov.ua/ua/npa/pro-utvorennya-mizhvidomchoyi-robochoyi-grupi-z-pitan-rozrobki-ta-udoskonalennya-normativ> (дата звернення: 22.03.2022).

REFERENCES

1. Vsesvitnia orhanizatsiia okhorony zdorovia (VOOZ). “World Health Organization (WHO)”. URL: <https://geneva.mfa.gov.ua/posolstvo/2612-who> (Date of Application: 21.03.2022) [in Ukrainian].
2. Barko V.I. (2019) Psykholohichno-pravovi zasady rozroblennia proiektu zakonu Ukrainy “Pro nadannia psykholohichnoi dopomohy naselenniu”. Psychological and legal basis for the development of the draft law of Ukraine “On psychological assistance to the population”. Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. No. 1(1). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2019-1-1-1-6> (Date of Application: 21.03.2022) [in Ukrainian].
3. Yevropeiska sotsialna khartiia (perehliantuta). (2006). “European Social Charter (revised)”. The Charter was ratified with statements by Law № 137-V of September 14, 2006, VVR, 2006, No. 43, Article 418 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text (Date of Application: 21.03.2022) [in Ukrainian].

4. МККх-10-AM. (2017). Mizhnarodna statystychna klasyfikatsiia khvorob ta sporidnnykh problem okhorony zdorovia. Desiatyi perehliad. Avstraliiska modyfikatsiia. "ICD-10-AM. International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems. The tenth viewing. Australian modification. July 1, 2017". URL: https://nszu.gov.ua/storage/files/Klasyfikator_xvorob_ta_sporidnnyx_problem_oxorony_zdorovya_NK_0252019.pdf (Date of Application: 20.03.2022) [in Ukrainian].

5. Osnovy reabilitatsiinoi psykholohii: podolannia naslidkiv kryzy. "Fundamentals of rehabilitation psychology: overcoming the effects of the crisis". Tutorial. Vol. 3. Kyiv. 2018. 236 p. [in Ukrainian].

6. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnu sluzhbu Ukrainy z nadzvychainykh sytuatsii. "On approval of the Regulation on the Civil Service of Ukraine for Emergencies: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 16, 2015 No. 1052". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-%D0%BF#Text> (Date of Application: 22.03.2022) [in Ukrainian].

7. On approval of the Procedure for psychological rehabilitation of victims of the Revolution of Dignity, participants of the anti-terrorist operation and persons who took measures to ensure national security and defense, repel and deter armed aggression of the Russian Federation in Donetsk and Luhansk regions, their families and families (deceased) of such persons: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 27, 2017 2017. № 1057 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-2017-%D0%BF#Text> (Date of Application: 21.03.2022) [in Ukrainian].

8. On approval of the Procedure for organizing the system of psychological support for police officers, employees of the National Police of Ukraine and cadets (students) of higher education institutions with specific training conditions for police training: order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine of February 6, 2019. No. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text>. (Date of Application: 21.03.2022) [in Ukrainian].

9. Pro psykhiatrychnu dopomohu. "On psychiatric care: the law of Ukraine". Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR). 2000. No. 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14#Text> (Date of Application: 21.03.2022) [in Ukrainian].

10. Pro reabilitatsiiu u sferi okhorony zdorovia: zakon Ukrainy. "On rehabilitation in the field of health care: the law of Ukraine". Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR). 2021. No. 8. St. 59. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text> (Date of Application: 21.03.2022) [In Ukrainian].

11. On the establishment of an interagency working group on the development and improvement of the legal framework for psychological rehabilitation of victims of the Revolution of Dignity, participants in the anti-terrorist operation and those who took measures to ensure national security and defense, repel and deter armed aggression in Donetsk and Luhansk oblasts: order of the Ministry of Veterans Affairs of Ukraine of July 15, 2020 No. 141. URL: <https://mva.gov.ua/ua/npa/pro-utvorennya-mizhvidomchoyi-robochoyi-grupi-z-pitan-rozrobki-ta-udoskonalennya-normativ> (appeal date: 22.04.2022). URL: <https://mva.gov.ua/ua/npa/pro-utvorennya-mizhvidomchoyi-robochoyi-grupi-z-pitan-rozrobki-ta-udoskonalennya-normativ> (Date of Application: 21.03.2022) [in Ukrainian].

UDC 159.99:340.13-351.74.76(050)

Piankivska Liudmyla,

Candidate of Psychological Sciences, Senior Researcher,
State Research Institute MIA Ukraine, Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0001-9086-271X

Boiko-Buzyl Yuliia,

Doctor of Psychological Sciences, Associate Professor,
Deputy Head of the Research Laboratory, State Research
Institute MIA Ukraine, Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0002-1715-4327

PROBLEMATIC ISSUES OF NORMATIVE LEGAL SUPPORT FOR PSYCHOLOGICAL ASSISTANCE TO POLICE OFFICERS AFTER BEING IN EXTREME SITUATIONS

The article raises the problematics of normative-legal provision of psychological assistance to police officers after their exposure to extreme situations. Pointed out,

© Piankivska Liudmyla, Boiko-Buzyl Yuliia, 2022

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2022.1\(55\).17](https://doi.org/10.36486/np.2022.1(55).17)

Issue 1(55) 2022

<http://naukaipravoohorona.com/>

that psychological support of professional activity is especially necessary for those police officers who took part in military actions, used the weapon and special means for suppression of offence as well as for those who witnessed death or traumatism of colleagues or citizens. It is emphasized that an important factor in overcoming the impact of extreme situations by police officers is psychological help. Theoretical analysis of modern approaches to understanding of the concept “psychological help” and their essence has been carried out. The concept of “psychological aid” as a field of practical application of psychology aimed at improving socio-psychological competence, psychological empowerment of people, as well as the provision of psychological help and psychological support both individually and in groups was revealed. We analyzed the current normative legal documents regarding the essence and content of psychological help to police officers after their stay in extreme situations. Noted, that the characteristics and procedure of psychological support in the National Police of Ukraine, covering also the provision of psychological assistance, is regulated by the Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine from February 6, 2019 № 88 “On approval of the Order of the organization of psychological support system of police officers, employees of the National Police of Ukraine and cadets (listeners) of higher education institutions with specific conditions of training, which conduct police training”. Covered cases of psychological help; types of psychological help considered as separate sub-functions of psychoprophylactic work; measures to provide psychological help; features of work organization for the timely elimination of problems of psychological origin, rapid updating of functional state and preservation of life and health; grounds for inclusion in psychological support and assistance. The general vision of a normative base for rendering psychological aid to policemen is outlined. It is underlined that now there is an increasing urgency of psychological help problems not only for policemen after they have been in extreme situations, but also for the population. It is stated that up to now there is no uniform legal definition of the term “psychological aid” which is enough necessary in the modern realities of war and postwar period that in turn creates gaps in law-making.

Keywords: psychological health, psychological help, rehabilitation, extreme situation, stress, policemen.

Отримано 12.04.2022